FELIKS TEODOROWICZ

(z Zakładu Botaniki Ogólnej i Fitopatologii Uniwersytetu Poznańskiego)

PLEUROTUS OSTREATUS (JACQUIN) FRIES FORMA: *POLONICUS* TEODOROWICZ.

Rodzaj *Pleurotus* Fries (k r z y w o u c h), zaliczony do sekcji *Tricholomeae* Ulbrich, podrodziny *Tricholomoideae* Ulbrich i wreszcie do wielkiej rodziny *Agaricaceae* (bedłki) w klasie grzybów podstawkowych, obejmujący według Pilàt'a 64 gatunków europejskich, doczekał się w pracy tegoż autora*) wskazanego od dawna uporządkowania, polegającego przede wszystkim na ujęciu licznych form, makroskopowo między sobą różnych, lecz mikroskopowo jednakich, w jeden gatunek wielopostaciowy. Jest to, w pierwotnym brzmieniu, *Agaricus ostreatus* Jacquin, włączony później, w miarę odkrywania coraz to innych gatunków, przez Fries'a w odrębny, przezeń ustanowiony, rodzaj *Pleurotus*.

Odmienne formy gatunku *Pleurotus ostreatus* (Jacquin) Fries podaje Ulbrich**) jeszcze jako gatunki odrębne; według niego zatem przedstawiona tu nowa forma winnaby w jego systematycznym spisie nosić miano: *Pleurotus polonicus* Teodorowicz.

Idąc jednak w ślad opracowań najnowszych, podporządkowuję formę tę pod układ Pilàt'a, który przy gatunku *Pleurotus ostreatus* (Jacqu.) Fr. wymienia formy następujące: *peregrinus* (Hazsl.) Pilàt, *convivarum* Dun. et Del., *ostreatus* Jacqu. (jako forma typowa), *salignus* Pers., *columbinus* Quél., *carpathicus* (Fr.) Pilàt, *pulmonarius* Fr. i *cornucopiae* Paulet.

*) Dr Albert Pilàt: *Pleurotus* Fries (tom II. „Atlas des Champignons de l'Europe; Praha, 1935).

**) Dr E. Ulbrich: Die höheren Pilze. *Basidiomycetes*. (Berlin 1928).

Do 8-miu powyższych form dotąd poznanych, dołącza się obecnie forma 9-ta, objęta niniejszą pracą.

W dniu 5 stycznia 1937 przyniósł mi p. Henryk Kozłowski, uczeń państw. gimnazjum im. Bergera w Poznaniu, znaną przezeń, w nasadzie konarów kilkunastoletniej głowionej akacji z linii drzew wysadzonych wzdłuż chodnika ul. Mazowieckiej na przedmieściu Sołacz, grupkę grzybowych owocników wzrosłych wachlarzowato, jakby z jednego pnia obok siebie. Uwagę moją zwrócił niezwykle kształt kapeluszków o brzegach łopatkowato powcinanych. Łopatki te, zrazu foremnie owalne, poroższczały się po wyschnięciu owocników podłużnie naksztalt drzazg. Poza tym powierzchnia kapeluszków była barwy ziemisto-brunatnej, matowa, zrazu gładka, za wyjątkiem okolicy nasady, a raczej miejsca zwężania się kapeluszków i bezpośredniego przechodzenia ich w trzony, gdzie powierzchnia ta pokryta była ku górze krótszymi i rzadszymi, im bardziej zaś ku dołowi tym wyższymi i gęściej

Ryc. 58.

Grupa owocników gat. *Pleurotus ostreatus* (Jacqu.) Fr. f-a: *polonicus* Teodorowicz zebrana w dn. 5.I.1937.

Die Fruchtkörpergruppe von *Pleurotus ostreatus* (Jacqu.) Fr. f-a: *polonicus* Teodorowicz vom 5.I.1937.

rozsiانymi szczecinowatymi, blado-żółtawymi włosami; wreszcie po wyschnięciu owocników pokryła się powierzchnia kapeluszów wśród owych szczeciniastych włosów i poza ich górną granicą cieniuchnymi, gęsto puszystymi, zupełnie białymi włoskami, obejmującymi cały środek kapeluszów i rozciągającymi się gdzieś tam aż na ich łopatkowaty brzeg. Spód kapeluszów uformowany był z blaszek białawych, zbiegających promienisto na trzon stosunkowo krótki i cienki, biały i silnie owłosiony. Badania mikroskopowe nie wykazały w budowie podstawek i zarodników znaczniejszych odchyśleń od typu zasadniczego dla znanych form gatunku *Pleurotus ostreatus* (Jacqu.) Fr.

Ponieważ jednak był to styczeń i krzywouch ostrygowaty, jako grzyb późnojesienny, mógł być w tym czasie ulec tak niezwykłym zmianom, jak silne popękanie brzegów kapeluszy i ich owłosienie, ewentualnie skutkiem mrozów, przeto odłożyłem znaleziony przez p. Kozłowskiego okaz do czasu późniejszego, wiedząc, iż krzywouchy, jako roztocze drewna schorzałego, owocują przez dłuższy czas co roku na tym samym miejscu.

Rachuby nie zawiodły mnie i w dniu 15 listopada 1937, przechodząc ulicą Mazowiecką, spostrzegłem na tej samej akacji świeżą grupę owocników. Tym razem wachlarzowate ich kapelusze miały brzeg powycinany łopatkowato tylko u owocników całkiem młodych; u starszych natomiast był on już drzazgowato rozstrzępiony, poza tym u nasady trzonów wierzch kapeluszów pokrywał ów blado-żółty włos o wiele wybitniej niż u owocników zeszłorocznych, przechodząc (mimo zupełnej świeżości owocników) w biały, delikatny kutner aż do $\frac{2}{3}$ -ich powierzchni kapeluszów; reszta ich pozostała, jak u okazów ze stycznia 1937, gładka, matowa, barwy ziemisto-brunatnej.

W przeciwieństwie do okazów styczniowych, które przechowałem w 5%-wym roztworze formaliny, postanowiłem okazy z listopada poddać wysuszeniu. Po kilku dniach powolnego ich wysychania w zwyczajnych warunkach mieszkaniowych, kapelusze grzybów pokryły się z wierzchu białym, gęstym kutnerem w całości.

Uchwyciwszy tę niezwykłą, a przypuszczalnie charakterystyczną cechę dla owego, nieznanego mi gatunku, począłem

Ryc. 59.

Grupa wyschniętych owocników tego samego grzyba, zebrana w dn. 15.XI.1937,
widok z przodu.

Die Fruchtkörpergruppe desselben Pilzes vom 15.XI.1937 nach ihrem Austrocknen in Vorderansicht und Fig. 60 in Rückansicht vorgestellt.

Ryc. 60.

Grupa wyschniętych owocników tego samego grzyba, zebrana w dn. 15.XI.1937,
widok od spodu kapeluszów.

śledzić za nim w odnośnej literaturze. Wreszcie, w cennej monografii rodzaju *Pleurotus*, zestawionej przez Pilàt'a, natknąłem się na opis formy *peregrinus* gatunku *Pleurotus ostreatus* (Jacqu.) Fr., znalezionej raz jeden tylko w ogrodzie botanicznym Budapesztu przez Hazslinsky'ego i przezeń opisaney, a odznaczającej się „monstrualnością owocników, pokrytych niemal w całości gęstym, białym futrem”. Wysławszy zatem jeden owocnik mego okazu z odpowiednim opisem pod adr. Dr A. Pilàt'a w Pradze Czeskiej, otrzymałem wkrótce odeń odpowiedź następującą: „Praha, 30.XI.1937. — Der gesandte Pilz ist *Pleurotus ostreatus* und zwar eine Form, die sich etwas der Form *peregrinus* nähert, trotzdem aber weit nicht typische Form *peregrinus*, die eine dicke, filzige Schicht an der Hutoberfläche hat”.

Na podstawie powyższego opisu i zgodnie z oświadczeniem Dr A. Pilàt'a jest zatem grzyb, znaleziony przez p. Henryka Kozłowskiego w Poznaniu w dn. 5.I.1937 w nasadzie konarów kilkunastoletniej *Robinia pseudoacacia* w ul. Mazowieckiej i ponownie przezemnie w dn. 15.XI.1937 na tem samem stanowisku, nową formą gatunku *Pleurotus ostreatus* (Jacqu.) Fr., którą pozwalam sobie niniejszym nazwać formą polską, f-a *polonicus* Teodorowicz.

DIAGNOSIS:

Pileo primum glabro, obscure brunneo, non nitescente, margine flabelliforme, deinde in parte, ubi pileus in stipitem transiit, spinis disseminatis pallide flavis tecto, postremo omnino dense albide capillato, ± 13 cm lato et una cum stipite ± 12 cm alto, margine perfecte diffiso; stipite laterale exiguo, 1—1,5 cm crasso, albide, dense capillato.

Habitat acervatim teguliforme inter ramos Robiniae pseudoacaciae in urbe Posnania, Polonia occidentale.

ZUSAMMENFASSUNG.

Auf die Aussage von Dr Albert Pilàt, Praha, hin, stellt hiemit der Verfasser eine neue Form von *Pleurotus ostreatus* (Jacqu.) Fr. dar. Der Pilz wurde an der Ansatzstelle der Aeste einer lebenden, älteren *Robinia pseudoacacia* in der Stadt Poznań (Polen) am 5.I.1937 und neuerdings am 15.XI.1937 gefunden.

Diese neue Form wird dadurch gekennzeichnet, dass ihre aufeinander dachziegelig flachgelegten und fächerartig ausgebreiteten Fruchtkörper im frischen Zustande am Hutrande fächerförmig, breit gekerbt, nach dem Austrocknen aber vielmalig lang zerspaltet werden, dass ihre anfänglich glatte und matt erdig dunkelbraune und mit dem Reifwerden des Fruchtkörpers in der Gegend des Stielansatzes mit einem blassgelben, spärlichen, kardenähnlichen Haare bedeckte Hutoberfläche sich nachher mit weissem, kurzem, sehr feinem und dichtstehendem Haar progressiv verhüllt, ferner, dass auch der weissliche, verhältnissmässig dünne und kurze Stiel mit weissem, feinem Filz bedeckt wird.

Für diesen Pilz schlägt der Verfasser den Namen vor: *Pleurotus ostreatus* (Jacqu.) Fr. forma *polonicus* Teodorowicz.